

In Memoriam John Neubauer (1933-2015)

John Neubauer was als János Neubauer in 1933 in Boedapest, Hongarije geboren. Hij woonde tot zijn 23ste levensjaar in Hongarije. Het waren tragische jeugdijaren: oorlog, fascisme, holocaust, de Duitse bezetting en daarna de Russische bezetting, vervolgens (na 1948) een steeds harder wordende communistische dictatuur naar Stalinistisch model. Deze laatste was de oorzaak dat János Neubauer in Hongarije niet mocht studeren. Jonge mensen, van wie de ouders niet tot de heersende „arbeidersklasse” behoorden, waren in die jaren niet welkom aan de universiteiten. In de herfst van 1956 was János in militaire dienst. De revolutie was in Boedapest uitgebroken, en zoals hij mij ooit tijdens een gesprek vertelde waren op een ochtend alle officieren uit de kazerne verdwenen. Via de radio hebben de achtergebleven manschappen bericht gekregen dat de Russische troepen richting de hoofdstad oprukten en dat de grens naar Oostenrijk open was. Toen vertrok een kleine groep dienstplichtigen richting Oostenrijk, naar het Westen, naar de vrijheid, wat voor János Neubauer de mogelijkheid opende om te mogen studeren. Uiteindelijk kwam hij in de VS terecht en studeerde aan de Northwestern University natuurkunde en Duitse literatuur. In 1965 promoveerde hij in literatuurwetenschap en doceerde vervolgens aan de Princeton University, aan de Case Western Reserve University en ook aan de University of Pittsburgh. Hij werd Amerikaans staatsburger en zo werd János Neubauer: John Neubauer. In 1983 kreeg hij een uitnodiging om aan de Universiteit van Amsterdam als

hoogleraar comparatieve literatuurwetenschap te komen doceren. Hij aanvaardde die en bleef daar twintig jaar lang doceren, tot 2003, tot zijn 70ste. Hij schreef talloze boeken en artikelen over literatuur en cultuurgeschiedenis, waarbij hij bijzondere aandacht had voor Oost-Europese literatuur. János was niet alleen een internationaal belangrijk geleerde maar bovenal een attent, vriendelijk mens. Misschien is het niet ongepast te vertellen, hoe wij kennis gemaakt hebben omdat dit veel zegt over het karakter van János. Het was in het Letterkundig Museum in Den Haag, in de leeszaal, een perfecte ontmoetingsplaats voor letterkundigen. János was toen al een internationaal erkende wetenschapper, ik een jonge vlegel. Ik had net de stukken gekregen die ik had aangevraagd, ging aan een tafel zitten en begon te lezen, toen een kleine, tengere, wat oudere man, met bruinverbrand gezicht en blinkende, levendige ogen op mij afstapte en mij in het Hongaars aansprak. Hij had mijn naam in het registerboek gezien; het was een Hongaarse naam, dus hij kwam kennis maken. Het was de gewoonste zaak van de wereld voor hem dat hij een onbekende landgenoot kwam begroeten in de tempel van de letterkunde. Het vervolg was een lang en boeiend gesprek in het museum en een paar dagen later een nog langer en leuker gesprek in Brussel op een congres. János kon erg goed vertellen, op een rustige, levendige manier met een fantastische, verfijnde humor. Hij bleef altijd evenwichtig, rustig en bedaard. János was ook een geduldige en volhardende man. Jaren later, toen we met elkaar in Amsterdam een afspraak hadden, konden we elkaar niet zo gemakkelijk vinden in het universiteitsgebouw. Toch bleef hij wachten, zoeken en navragen, tot we elkaar toch tegen het lijf liepen, een half uur na de afgesproken tijd. Daarna gingen we lachend in een café zitten. Dat was ons laatste gesprek één jaar voor zijn dood. Toen hadden we nog geen vermoeden van zijn ziekte. In januari 2015 sprak hij nog op een congres in Boedapest. In de lente hebben we plannen gesmeed over zijn bezoek in Debrecen in de herfst. Het mocht er niet meer van komen. Op maandag 5 oktober 2015 is hij in de vroege avond overleden, in het bijzijn van zijn liefhebbende vrouw - de kunstenares Ursula Neubauer - en zijn twee dochters, Eva en Nicole. Hij is bijna 82 jaar geworden. We zullen hem allemaal erg missen.

Gábor Pusztai